

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és esütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál ur. utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egybeült pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kivárató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetésnyílvétetik's pontosan és jutányosan közöltetik.

A medárdi vásár közelegetével szíves tisztelettel figyelmeztetjük a két haza főleg távolabb vidéki t. cz. közönségét, hogy mint e folyó félében, ugy ezentul is mélt. Széchenyi István gr. ur folytonos együttmunkálása, mint szinte más jeles társaké mellett, megjelenendő testvér lapjainkra eddigi marad az előfizetés, t. i. postán és Budapestben házhoküldéssel boríték alatt felére 6 p.fr. borítékalanul házhoküldve pedig 5 p.fr., mihez képest e vásárra minden tájra számosan jövő biztos alkalom által a szerkesztőségénél (Pest ur. utca 453 sz. Trattner-Károlyi ház első emeletén) legkönnyebben elintézheti az előfizetést. A Jelenkor és Társalkodó szerkesztősége.

FOGLALAT. Gyáralapító társaság A' szász király hazánk egy részét ismét meg szándékozik látogatni. A' szentgróti levél elemzése II; gr. Széchenyi Istvántól. Köztanodánk viszontagságai. Jászoknál százados ünnep. Belegyelyi három rendű közgyűlés. Zemplényi közlemény folytatása. Budapesti napló. Válasz a' rövid nyilatkozatra.

Amerika (Ujabb tudósítás S. Ana felől; texasi újabb mozgalmak; Mexico hadi készülétei.)

Spanyolország (Csempészet és házmotózás; az anyakirályné születésnapja mint népnep; Martinez de la Rosa)

Anglia (Ajándékok Victoria's Albert hg számokra; reálünnepe, O'Connell mindenféle kintünetésben részesül; néptolongs- okozta szerencsétlenség)

Franciaország (Thiers beszédének folytatása a' jezuíták ügyében)

Törökország (Határszéllé vllongások; választványi jelentés a' közoktatás ügyében)

Értesítő.

Magyar- és Erdélyország.

Gyáralapító társaság. Azon t. cz. gyáralapító társaságokkal, kik a' gyáralapító társasággal ügyviszonyba lépni ohajtanak, szíveskedjenek ajánlataikat — tekintettel az alapszabályok 2, 4 és 5 §-ának föltételeire — alulirtohoz (Pest, széleutca gr. Pejaesevichháza) intézni, hol részvény-aláírások is naponkint délelőtti 9től 12ig elfogadtatnak. Gr. Pejaesevich János, a' gyáralapító társ. igazgatója.

Drezdai levelek szerint ő felsége a' szász király folyó hó végén az ausztriai birodalom némely tartományait bentazni szándékozik, mely alkalommal, Prágán, Brünnön keresztül Magyarországot's a' horvát határszéleket is meg fogja tekinteni, visszazamenet Gráz és Bécs felé veendő útját. Az utazás incognito gr. Hohenstein név alatt fog történni.

A' szentgróti levél elemzése.

II.

Mult cikkemben ismételve azt állítam, hogy Deák diagnosisa nemzeti testünk nyavalyája fölött hiányos, és hogy állapotunk finansialis részét illetőleg, nemcsak sorvadásban nem vagyunk, sőt habár lassu's éppenké nem elégitő, de azért gyarapodásunk még is mindenben számokkal kimutatható.

Deák annak igazolására, hogy a' beteg homak nyavalyáját megismerte's diagnosisa ekkép talpraesett, e' következőket hozza fel:

„Mennyire elszegényült e' nemzet, mutatja az, hogy alig van már hazánk földén adóssággal nem terhelt jelentékeny család, holott csak ötven évvel ezelőtt a' magyar családok még jól bírták magukat; és mivel az egyes polgárok gazdasága (sic?) összevéve teszi a' nemzeti gazdaságot (sic?), akkor az egész nemzet jól állott.“ sat. Később:

„Csak pamutszövetekért évenként 17 millió szívárgott ki, és így több, mint a' mennyi minden főárucaikkéinkért visszajöhett; mi természetesebb tehát, hogy nekünk mindig szegényülnünk és a' nemzeti sorvadás azon stadiumára kelle jutnunk, mellyen jelenleg tengünk. Melly gazdaság évenként többet kiad, mint bevesz, annak előbb utóbb tönkre kell mennie — éppen így áll a' nemzetek sorsa.“ sat.

Egyéb okoskodási súlyt annak bebizonyítására, miszerint Magyarország szegénységnek sőt sorvadásnak indul, vagy nem tud a' szentgróti levél felhozni, vagy ezt nem tartja talán szükségesnek, azt gondolván, e' két indicium is elégséges a' kérdésben levő nyavalyát annyira constatározni, mihez képest aztán minden scrupulus nélkül az orvosi praescriptiohoz lehessen fogni.

Már mi engem illet, kia' gyógyítás sikerét egyedül a' baj tökéletes megismerésétől függesztem fel, s ennek kitapogatásában nemcsak nem tudok lenni könnyelmű, de megvallom, igen pedans vagyok, én a' felhozott két gyámokot még éppen nem tartom elégségesnek annak minden kétségentuli kimutatására, hogy Magyarország baja sorvadás, sőt e' két okot nemcsak szerfölött gyengének, de éppen ellenkezőleg olyneműnek tartom, melly egészen más nyavalyák létét gyaníttatja.

Ugyanis a' szentgróti levélben előforduló első gyámokot tekintve egyenesen mosolyra gerjeszt azon állítás, hogy azért, mert alig van már hazánk földén adóssággal nem terhelt jelentékeny család, azért a' nemzet (!) elszegényültnek, sorvadásra indulónak tartatik. Mosolyra ezen állítás pedig korántsem azon okból gerjeszt, mintha én a' jelentékeny családok tönkrejutását oly közönyösnek tartanám, mint az ellenzéki párt némely tárogatóji ezt minden más alkalommal tenni könnyen el nem mulasztják, sőt szinte affectálják; hanem azért mosolygok, habár nem is édesen, hogy bizonyos idő óta mintegy bevett szójárás szerint, szegény nemzetünk erősítésül felhozva, körülbelül már már azon sorsra jutott, mint az „aucti salis pretium“; mert valamint alig létezik magyar projectans, ki mint keeske a' lombos ágra, legalább egy kissé a' felemelt sórra nem kacsingatna, ugy beszél ma már nem ritkán még a' leghasztalanabb iskolás is a' nemzet nevében. Mily alkalomkor lesz az, hogy valamint ő gondolja magát a' nemzet képviselőjének, szintugy az is, kit ő, habár egyedül néhány iskolapajtásával tömjénez, a' nemzetet hiszi magához szólni.

A' jelentékeny magyar családok nagy súlyt vetnek ugyan a' mérlegbe, nem tagadhatni, de inkább „nemzetiség dolgában, mint az általános ország finansialis állapotára nézve“; mert azon szántóföld rét'sat, sat. mellyet bírtak's melly más kezekbe ment át, általán véve nemcsak kevesebbet nem terem mai időkben mint termelt ezelőtt, de bizonyosan többet, midőn a' nemzetiséget tekintve igaz, hogy itt ott bizony más faj ül ma már némi uradalmakban, mint ült ezelőtt, s ez a' magyarságon tán esorbát üt.

Ámde ha a' jelentékeny családok elpusztultá annyira hatna is az általános nemzeti test állapotára, hogy ez sorvadásnak induljon — mit éppen meg nem engedek — ugyan kérdem: mi okozta tehát's mi okozta azok hanyatlását? Tán az, hogy Magyarországon nincs fabrika, s'ilyeseket — mint a' szentgróti levél tartja — 1802ben Ausztria példájára Magyarországra szinte fel nem állított? Vagy tán az, hogy a' határvámok's más efféle kormányi mostohaságok (?) miatt a' legnagyobb intelligencia, takarékság, munka és állhatatosság dacára, melly tulajdonokkal oly bő mértékben felvalánk ruházva, nem tudtak boldogulni's koldusbottal megmenekedni az annyira industriusos jelentékeny magyar családok?

Éppen bizony! Mert ez annyira oka — tán legkisebb kivétellel — a' jelentékeny magyar családok elpusztulásának, mint vagyok oka bármilly nap- vagy holdfogyatkozásnak én!

Félre is azért a' hitelgészekkel's a' nemzeti hitelgők ámitó szavaival, kik szászszorta több kárt okoznak vérünknek, mint legnagyobb ellenségünk tehetné; mert dicsérje vagy mentse csak egyetlenegy, egyébiránt bármilly gyenge auctoritas is, a' tömjén után annyira szomjazó hui magyart, ez ugy elbizja magát, oly vak lesz, hogy aztán senki nem bírja legkézzelfoghatóbb hibáit is vele megismertetni. *)

Nincs itt egyébiránt helye's ideje az egész tárgyat kimeríteni még, de tán lesz majd később, s rajtam bizonyosan nem fog mulni. Addig is azonban,

*) Én a' hazai hitelgők ellen, mikor csak ráérek, nyílt hadat indítok. Mert teljes meggyőződésem szerint nincs haladásunk ellen nagyobb akadály, mint a' „hitelgés“; mert viszályoké nemzetünk a' „saját megismerés“ műtételnek tőlünk még oly távol fekvő bevégezésétől. E' nélkül pedig nincs ránk nézve üdv. — Mi pedig a' hitelgöket illeti, ne legyenek azon illusióban, mintha igen kevés kivétellel e' szerepet igazságszeretettől, mintegy valami lovagiságból játszanák — bizony ne higgyék azt — hanem egyedül, mert hitelgésznél nincs könnyebb's kivált olcsóbb mód, a' velünk élők kegyelmét megnyerni's őket tán orruk-nál fogva vezetni, amde hogy e' mód beteg tett orvoslására helyes-e, az más kérdés, s én soha nem hiszem.

míg ezt tehetendem, hadd vessem rövid vonásokkal ide, hogy nem fabrika híja és határvonal léte, hanem tulajdonképmi okozta, némi kevés kivételt ide nem értve, annyi tekintélyes családink hanyatlását, mint a' mennyitül hemzseg szerencsétlen honunk. S ugyanis

Ister az okozta és okozza ezen hanyatlást, ha csakugyan hanyatlak egy egész osztály — mi azonban még bebizonyítva nincs — hogy a' nemesi fekvő jószágok nálunk határ nélkül elidriboltatnak, s mind e' mellett még is a' családok minden tagja, a' helyett hogy szolgálatra, kereskedésre vagy akármi más kereseti módra adná magát állhatatosan, nemesi praerogatíváinak sarkalátán ülve, szintannyi éledeleket közt vágyik élni, mint az, ki az egész jószágot tartá kezében.

2szor az, hogy általán véve nincs oly idő- és pénzfeccsérő nemzet a' világ hátán, mint vagyunk mi magyarok, mihez ha még a' gyakorlati ész fagypon alatti állása is járul, mi soknál az érintett feccsérési tulajdonokhoz oly igen gyakran járul: kérdem, mi természetesebb, mint az, hogy legalább specialis elszegényülésnek okvetlen be kell következni; mert hiába mai világban, midőn jobb lét után küzd mindenki, s a' szükségek vagy inkább az emberi éledelekek szászszorta növekedtek, mai világban bizony még sokkal kevesebbé repül sult galamb bármilly tekintélyes családú százába is, mint repült ezelőtt.

3szor az sujtja és sujtja le a' tekintélyes családokat, hogy a' helyett, mikép természetes uton, szorgalom, takarékság's dologhozértés által iparkodnának gyarapodni, mint ecelekszenek a' hazánkban létező németek, görögök, izraeliták'sat, kik városainkat építék, magukat ugyancsak derekasan felpenzélék, s az ország egész kereskedését tartják, pedig milly sikerrel, kezeikben, és szintazon éghajlat alatt és körülmények között élnek mint mi, csak-hogy korántsem annyi törvényes és törvénytelen kedvezések között mint mi nemes emberek — és mind e' mellett még is boldogulnak; hogy e' helyett mondom, pipázva és most szivarozva, vagy a' corpus jurisban, vagy a' holdban, vagy újabb időkben status-lexiconok- és efféle országai szakácskönyvekben keressük gyarapodásunk's egyáltalában nemzeti üdvünk recipjét.

4szor az, hogy francia példabeszéd szerint többszer igen mint nem, 14 órákor keressük a' délt; azaz, vagy praecipitáljuk a' dolgot, vagy elszalasztjuk a' kellő időt, vagy nem találjuk el a' szeg fejét. Igy például nyakra főre felállítottuk a' váltótörvényt, a' világon lehető legszigorubbán, és pedig rögtön, igazi salto mortaleként, minden transito nélkül a' lehető legtágabb hiteli állapotból a' lehető legszigorubbra; mi, ugyan kérdem — és itt hazánk jövődjét kötvén szívére, egyenesen Deákot szólítottam fel, válaszoljon erre — nem szászszorta nagyobb's életbevágóbb esorbát ütött és üt-e — t. i. a' nálunk minden előzvény nélkül behozott váltótörvény — tekintélyes magyar családink finansialis életén, mint ütött azon egy pár erővel hajánál fogott ok, mellyet a' szentgróti levél hoz fel, sőt merem állítani, mint mind az, mit a' kormány legelső összeköttetésünk óta maig, véletlenül vagy készakarva, közvetlen vagy közvetve sujtott nemzetiségünkön?

Ámde akkor, midőn a' váltótörvény volt divatban (!) és nyakra főre tálatatott ki, akkor senki nem hordta igen szívén, de nem is gondolkozott, a' magyar tekintélyes családokról, sőt jaj lett vala annak, ki azok conservatioját a' bálványozott eszme elődostása vagy éppenhátráltatása végett felhozni elég bátor lett volna. Most azonban ugy látszik, legalább a' szentgróti levél tendenciája szerint — és ez aztán következetesség — mintha ismét szintolly gratiába jönnének a' tekintélyes családok, valamint a' leköszönt és megköszönt hivatalnokokat is, kiket csak kevésse ezelőtt minden módon sárba ügykezett rántani, most

felhőkbe emeli bizonyos párt. De hiába! biz így szokott néha történni a politikai világban, mikor minden systema helyett a kebel istene, meg a népnek parancsa veszen a törvényhozásban legnagyobb részt és ad a legéletbevágóbb kérdésekben irányt.

Mi pedig azon pillanatnak, mely gyarapodásunkra ajánlkoznak, olly gyakorta elszalasztását illeti, nem szükség többek közül mondásom igazolására ez alkalommal, úgy tartom, egyebet felhoznom, mint a hitelintézet azon valóban égbekiáltó ellökését, mellyel a legközelebbi országgyűlés végén megajándékozta hazánkat bizonyos a többieknek zsarnokoskodó töredék. 'S ugyan mi okbul lökte el? Nem egyébrt — így akarom legalább hinni, hogy t. i. kajánság, megbántott hűség, mellékes czél s efféle szennyes indok nem keveredett a dologba — mint csupa hypereszélyből, csupa hyperfánságból, azt vélvén, tán esorbát üt a magyar alkotvány szüzeségén (?) s észre nem vevén, hogy ha ütne is efféle esorbát — mi még éppen el nem döntött dolog — inkább tünni kellene e veszély kockáit — mert nemzetiség megóvása az alkotvány szüzesége fölött áll, ezt soha ne felejtjük — mint azon bizonyos kárt okvetlenül szenvedni, melly kellő hitelintézetek híja miatt, kevés kivétellel, egyedül a magyarságot s kivált a magyar tekintélyes családokat érte eddigelé, éri most s fogja sújtani ezentúl, s pedig kérelhetlenül végromlásig, ha hogy e tekintetben rögtön, mielőtt tán késő fogna lenni, nem tétetik czélszerű és talpraesett 'sat. 'sat. Mi, azt hiszem, eléggé bizonyítja, hogy az egyszeri tulhajtás, meg a máskori dologtuli fordulás, az t. i. hogy még nem tudtuk megtanulni: mikor kelljen vitorlát feszíteni, mikor viszont behuzni, többszer igen mint nem, biz elhibáztatják velünk a szeg fejét.

Öszer az rontá s rontjamegszámaltalan tekintélyes családink financialis állását, mi által erkölcsi függetlenségük is természetesen nagy esorbát szenved, sőt néha egészen meg is semmisül — pedig aztán e körül forog, ha általjánossá válik, a nemzetek élete és elhunyt — hogy mint sok más egyében, például politikában is, vagy gazda nélkül számítanak s általján erejükön túl költenek, vagy egyoldalulag, mikép aztán a szükségesekre nem marad elég, ollyasokra költik vagyonuk jobb részét, mik rendszerint nemcsak nem hajtának kamatot, de néha kék foltok és betörött koponyákon kívül mit sem hagynak egy kis nyereségül hátra, mint például az újabb divatu korteskedések, mellyekre annyi pénz költetett s költetik maiglan, hogy valóban ollyszerű sorvadás s ezzel karöltve járnak szokott asthenia, még a tekintélyes családok osztályában sem mutatkozik annyira aggasztó mértékben hazánk terén, miszerint köz-el-szegényülési s nemzetsorvadási nyavalyában lehetne hinni a magyar hont.

'Sat. 'sat. Vagy tán még több oldalról illusztráljam, hogy a magyar tekintélyes családok, vagy mi tán egyre megy: az egyetemes magyar nemesség egyes tehetőségei miért indulnak hanyatlásnak? De ugyan minek; mert ki az eddig előadottak után még mindig azt hiszi, hogy a nemzet kiváltságos részének tehetőségei fabrikák nem léte vagy mások hibája miatt indul pusztulásnak s nem boldogulhat; ki továbbá azt hiszi, hogy azon okbul, mert a tekintélyes családok itt ott súlyedeznek, már sorvadásban szenved az egyetemes hon: annak én legalább szeméit felnyitni nem vagyok képes.

Átmegegyek ehhez képest Deákknak azon csak most érintett másik okoskodására, mellyel a nemzet sorvadási állapotát az által ügyekszik bebizonyítani, hogy csak pamut-szövetekért évenként 17 millió szivárgott ki 'sat. Lásd feljebb.

Valóban — s nem tudom magam megtartóztatni, hogy egyenesen ki ne mondjam — elszomorodik az ember, ha még olly férfiak által is mint Deák, azon rég elhasznált s másutt már régóta rectificált fallaciának ismétli kitalálását tapasztalja, mellyhez képest az, mint valami átok, tüntetik a gondolkozni ritkán szokott nagy közönség képzeletében, ha kimegy az országból a pénz; mint boldogság akmeje viszont, ha belül marad a határokon a pénz, melly fallaciánál én alig ismerem a statusgazdaságra nézve veszélyesbet, mert tán egy csaleszme sem szolgál, kivált bizonyos osztálynál, nem tanulási s nem tevési ürügyül annyira, mint az imént felhozott. És pedig azért, mert számtalan meg van, vagy inkább, ha nem volt, bizonyosan meg lesz illyféle tanok által arrul győződve, kivált ha effélék bizonyos auctoritások által is számára kecségetőleg hordatnak fel: hogy "volna

csak elég pénz a honban, de az aztán mindig szépen ben is maradna *), akkor valóban nem kellene annyit munkálni és fáradni, mint jelenleg (!) és még is ejbeh szépen (?) virágoznék a haza! Mert hiszen például az uracs — láthatni mindennap — az nem fárad, az nem munkál, de nem is tanulsokat, és még is, mert pénz van, jobban él mint a munkája és fáradaimai után élő ember, mivel ennek pénze nincs." Illy okoskodásokra fakad a dolgozni nem szerető közönség, s például Angliát utánozásra felhozva, csak vigyázzunk, száz közt tán egy sem mondja "mennyit nem vitt és visz e nemzet roppant értelmisége, egy soron állása s vas szorgalma által ki", mikép ebben aztán követni iparkodnék őt, de vállat vonítva, mintegy kérkedve, lehető legnagyobb belnyugalommal, mint valaki, kit semmiben nem furdal a "kiszíró", azt adja tudtukra, "hogy könnyű ezt vagy amazt mivelni az angolnak, mert pénz van; volna csak elégséggel a magyar ellátva, akkor ő is tudna ám — mert hiszen a feje közepén nincs hiba, ezt elismeri az egész világ (!!) s egy magyar többet tud dolgozni mint három más, min senki nem kételkedik (!!) ha t. i. egyszer majd neki iramlík — s ő is tudna bármily roppantakat a nagy emberiség bámultára létre varázsolni!"

Holott törvényink hiányos léte, és azon törvényeknek, mellyekkel bírnak, még sokkal hiányosabb végrehajtása mellett, gyakorlati értelmiségünk és szorgalmunk jelen idői adagával bizony a világ minden pénze sem volna elégséges — o legyetek errül meggyőződve drága hazafiak! — Magyarországot tartós és önálló egészségre, azaz nem valami ephemer és inkább csak látszó, mint valóságos jólétre kifejteni.

Többszörre nincs itt arra sem hely, sem idő, hogy ez alkalommal a statusgazdasági tudomány mélyeiben buvárkodjam. Annyit azonban még sem mulasztathatok el ezuttal is érinteni, hogy nincs e világon rászedőbb mód, valami országnak gyarapodás vagy hanyatlás felé indulását mérlegelni, mint e műtételt kies beviteli tabellák sarkalataira állítani. Mert valamint beteg egyedül illetőleg, a gyakorlat mezején rendületlenül áll Hippocrates e mondata "pulsus bonus, urina bona, et aeger moritur" s viszont: ugy sínylik szegénységűl a legfényesb ki- és beviteli tabellák daczára nem egy hon, és viszont. Ez pedig annyira igaz, hogy például honunkban nem egy nemzetitabellázó egybevetése szerint, de egyetlenegy kis garasnak sem lehetne honunkban lenni többé; halott menjünk tájra tájra, helyről helyre, házról házra, s el nem vitathatólag mindenütt és mindenben több kiállított földi és kézi kincsre fogunk akadni — mi aequale pénz — mint a mennyit ezelőtt 10, 20, 30 évvel fogtunk volna lelmi.

Igy neveti az élet vajmi sokszor a tabellákat ki! Miszerint nem is tartom szükségesnek Deák 17 millióra rugó pamutszövet-féle deficitjének átellenében egyebet mint az élő s egyenesen kézzelfogható tényt állítani, melly erősebben és világosabban szól mellettem, mintsem azt bármilyllye capacitas is eltelélni képes volna.

S most, miután mint érintém s azt hiszem eléggé bebizonyítam, hogy a tekintélyes családok hanyatlása, mellyet én egészen más okoknak tulajdonítok, mint fabrikák s effélék híjának, még nem aequale nemzeti sorvadás, s az élő tény el nem pörölhetőleg szól mellettem, hogy bármilyllye deficiteket tabellázzanak is ki némely bel- vagy külföldi statusoconomiailajstromzók, Magyarország azért általján véve nemcsak nem szegényebb most, de jóval gazdagabb mint volt ezelőtt: legyen szabad a szentgróti levél további elemzését első alkalomra hagynom.

Gr. Széchenyi István.

Köztanodáink viszontagságai. (Vége)

Már a rendszerben a magyar és német nyelv tanítványok tanítványai rendeltettek. A nyelvészeti osztályokra előbbi rendszer szerint 3, az újabban 4 — határozottatott. A tanítási órák a naponkénti 4-ről — 5-re csökkentettek. A magyar nyelv rendszerben tanítványtételük s a közoktatók kötelezettségük magyarázatokban a magyarul keveset értők gyakorlása végett a magyar nyelvet is használni. Professores — — — non solum vernaculo suorum discipulorum idiomate, verum etiam hungarico utentur in illorum gratiam, quibus istud nondum satis est cognitum.

*) Mint szívben a vér, és a gutaütés bizonyos!!!

Egyéb ez újabbrendszerben — a nyelvészeti osztály tanítványaihoz — semmi sem adatik. Ellenben kihagyattak a görög nyelv és természetrajz, a bibliai történet pedig a hasznosak közül a szükségesek közé mozdították.

A gymnasiumi tanítványok közül kihagyattak: a természettan elemei, kísérleti természettan; természetjog; görög nyelv és irodalom (mely is rendkívüli tanulmány gyanánt az akademiákra utasított) mathesis; eróműtan stb.

Hogy igen hosszas ne legyenek az összehasonlításal, elégségesnek vélem általányosan megjelyezni, hogy az ezen közelebbi rendszerben megahagyott tanítványok is, idővel kisebb és kisebb körre szorítottak. Sőt sok egészen ki is hagyott; így például a nyelvészeti osztályból száműzött s egyedül a felsőbb gymnasiumokra szorított természetrajz, sok helyen lassanként onnan is kimaradt. Kimaradtak ugyaninnen a természettan és mathesis; a görögnyelvnek pedig még akademiakon sincs mindentűn tanítója.

Világosan látjuk ebből: hogy például a nyelvészeti osztályban az évek száma szaporítottatott, a tanítványok kevesítettettek, s mégis a tanulás tanodáinkban a növendékre nézve egy minden kedvet elfojtó küzdelemmé vált, s az előmenetel híjánna mindennapi panasz tárgyává tételt. És mi újabbban is ezen hanyatlás oka? Bizonyára nem a lelkiismeretesen fáradozó tanítók, nem a zárdai diplomák stb. hanem az élet által többé eléggé nem pártolt vehicularis nyelv. Ez kétségkívül a fő ok; miért is újabbban ismétlem: hogy a köztanítási nyelv elhatározása legelső s legszükségesebb lépés a tanodák organizatioja körül teendő sorában.

Ez azon nézet, mellyel fogva állítjuk, hogy az újabb rendelet a közoktatás mezejéről minden valódi reformnak még csak lehetőségét is kizárja. Mert a latin — mint közoktatási nyelv iránti sympathia sokkal inkább gyengült, hogyszem azon tanítványokat, mellyek latinul adadni rendeltettek, az megbirni képes volna. A honnan a latin nyelv nem bírva meg az előkészületi tanítványokat, azok száma s terjedelme — az értelem kárára — mindig kisebbre s kevesebbre fogapadni, s így végre is az egész rendszert az örökös foltozás, pótlás, hozzáadás s levonás sem fogja összetartarhatni. Érzem azonban hogy a mondottak, a tételnek csak a köztanodák irodalmi elrendezését illetőleg szolgálhatnak quod erat demonstrandum gyanánt. Menjünk tehát egy lépéssel tovább.

Ha a tanodák politikai kormányzatát vesszük is, tapasztaljuk, hogy a kettős vehicularis nyelv, mint az egy séget megzavaró, üdvös eredményeket nem igér. Ez mindjárt kezdetben szakadást, elágyást okozott a gymnasiumok között, s megzavarára az előbbi rendszer igen bölcs elvét — az aequalis studiorum formát.

Ha pedig a személyzeti szerkezetet vesszük: e mellett a tanítók újra két osztály alá esnek, magyarok tudókra és nem tudókra. A honnan majd ha egykor Istennek tetszeni fog, az újabb rendelethöz, a "pro hic et nunc" és más feltétlen kivételeket eltöröltetni: a mostok gyanánt felhozatni szokott nehézség épen ugy meglesz mint most. Ott leszünk t. i. a hol vagyunk, azaz, az oktatók egy része tudni fog magyarul, a másik pedig nem. Mert hiszen megvagyunk irva az 1806ki nevelési rendszerben: a tanítók a magyar nyelvet ne csak értsék, hanem azt annyira megtanulják, hogy azon magyarul is képesek legyenek. És annak, hogy ez megirattott, Isten kegyelméből ma már egy híján 40 esztendeje s még is hány hazánkban a közoktató, ki tán szót sem ért nemzeti szép nyelvünkéből!

Mindezek világosabb átláthatására leginkább a történetek segítenek; azonban még ezeken kívül köztanodáink viszontagságiból, némely más igen hasznos következtetéseket is vonhatni; de mellyek közül legyen elégséges következőket figyelemzetésül megemlíteni:

1) Azon rendszer, melly úgy az általányos miveltéssel, mint a nemzet helyzetével s körülményeivel nem áll összehangzásban, elvontan bármily tökéletes legyen is, legfőljebb csak szükséges rossz gyanánt tekintetik. Az illyen elveszti a közsympathiát, s előbb utóbb elfajzik. A honnan a jelen nemzedéket ha nem is egészen, mint Kant kívánja, az emberi nemet csak jövőendőleg jobb állapotjára kell nevelni s innen a tanodákat is egyedül egy

rényi jegyző, Kiss András mihálytelki főbíró, Nagy Antal k. sz. mártóni főjegyző, Varró András karczagi bíró, Sipos János halasi főjegyző, Galambos József laczházi bíró, Sismis Mihály várnagy, ez utóbbi a dolgozóház körül szerzett érdemeiért. Délben nagy lakoma volt négy helyen, Nádor-főbíró ő fenségénél az ország méltós. küldöttségek szónokai 'sat. mind-össze 60nan, a' többi 3 táblánál a' jász és két kun kapitány volt gazda; sz. ferenczrendieknel mintegy négyszázan — a' zászlóaljok pedig különös bódékban. E' lakomáknál könnyen eltalálható áldomás-köszöntések mellett folyt a' társalgás. A' jászok menyecskekéi délben fens. főbírájoknak kenyérrel, bárányjal, sajttal, kalácsal smás ebédre valóval udvarolván, a' nemzeti ősz szokást fentartották. A' város nagy teremében tartatott diplomatikai ebéd genialis excentricitással végződött, t. i. a' jászokdeli menyecskekéi ezen termet is megtisztelvén látogatásukkal a' sülték felhordatása előtt, mivel Bunkó gyönyörű nemzeti zenéje rendkívül ingerlő volt, egy valaki egyik menyecskevel tánczra szökött, 's e' példa olly csábító vala, 's néhány perc múlva a' tánczszellem ugy elhatalmazott, hogy az ebéd folytatása lehetlenné válván a' sok finom fagyalt, cukorsütemény 'st eféle fel nem hordathatván, martalékkal a' szakácsok nyakán vezetett, helyettük azonban tánczvígálmot rögtönöztetett, mi a' programban ekkorra kitűzve nem volt ugyan, de hiszszük hogy sem az ünnepintézők, sem a' jászokun atyafiak ezt rossz néven nem veendik, mert hijában! a' magyar nem az etiquette szigorú szabályai szerint örül vagy buslakodik, hanem pillanatnyi lelkesedését szereti követni, 's így ismét itt is valósult egyik nagy költőnk ezen igaz jellemzése:

A' magyar egy Pindár valamire ragadja az oestrum,
Lelkesedett tüzzel nyomja ki indulatit.

Ebéd után lófuttatás által a' régi leventés, daliás időkre emlékeztünk viszsza; 's hogy az ősi szertartásnak mindenben elég tétessék, a' sült ökör 's ehez a' bornak szabad folyása sem hijányzott. Esti kilencz órától reggelig két teremben fesztelen tánczmulatság zárta be a' nagytekintélyű nap emlékét. Hogy a' jászokun derék házigazdák vendégeiket szállásai-kon szívesen fogadták 's tőlök kitelhető módon tartották, csak köszönve szabad érinteni, nem pedig bizonyítani akarni, mert ez annyit tenne, mint tudottnak azt nem feltételezni, mi nem más lenne mint valóságos megsértés. Az egészről elmondhatni, hogy minden szép, jeles és szívemelő volt, 's melly nemzet a' szabadságot 's annak dicső kormányzóját így tudja méltatni, az annak valódi belbecsét is felfogta! 's illy nemzetnek vajmi szép dicső jövője van a' józan haladási pályán gyönyörű példás institutióinak betűszerinti hű megtartása mellett — az illy nemzetet egyes csapások érhetik ugyan, de enyészésre, ha mindenben rokon véreivel összeforr, soha nem törpíthetik. Közli Rosty Zsigmond.

Beregmegyel háromrendű közgyűlés.
Tavaszhó Sán olvastott Perényi Gábor b. volt főisp. helyettes ő mélt. megyénk kormányzásáról leköszönő levele. Kilencz évi szoros kapocs, 's néhány holt betű: minő ellentét! Láttatok é már hű szerető párt? láttatok é a' rezgő szem könyét, melly az elválás pillanatokor, önkénytelen esillog a' szem tükrében? 's ezzel együtt láttatok é bánatos arcot, mellyen az életkedv megtörik, mint gyémánton a' nap sugara? láttatok vagy tapasztaltatok é mindezt? ha igen!... akkor a' képzet eleven, 's a' Rdek helyzetét a' felolvasott néhány sor után a' szellem átsajátíthatja. A' hű polgár, jó hazafi, az alkotmányos jog hű őrije az emlékezet szálaira hagyatott, igen is arra, melly élni fog 's nem hal meg mint szellem, élni fogsz köztünk derék férfi ésszellemed a' békés egyetértés ölén uralkodni!! —

A' Tisza romboló árja következtében töltései több helyen történt kiszakadozásinak helyrehozása, mennyiben végelszegényülésünk tényezője a' huzamos időig korlátlanul kiömölhetés — nagy figyelmet ébreszte a' Rdekben: de a' közmunka új törvényünk által szabályoztatva levén 's az illy kiszakadásokra, mennyire csak lehet, közel eső helységek alkalmazása szentesítetté meg, a' mérnöki és szolgabírói hivatalnak köteleességül tétetett, miszerint azt: melly helységek mi arányban és mi helyen teljesítendő munkához legyenek alkalmazhatók, a' legrövidebb idő alatt vizsgálják meg, 's a' mostan, ezen tárgy nem tudása miatt, eloszlott gyűlés 12ikre tétetvén át, munkáljatokat adnak be. Eljött a' kitűzött idő, ezrek várták a' kulcsot, melly által nyomoruk végpontját

érendi; haj de! a' felolvasás után eltűnt a' remény, mert a' munka a' kivetéshez mért erőt iszonyu nagyságban haladja. Volt sohaj, volt kétségbeesés, de segély sehonnan. A' törvény szent, azt megtartani kell, 's lön határozat: miszerint a' mérnöki arányban elrendezett munkát teljesíteni — közmunka-illetvény betudása nélkül — mindenki rangkülönbség nélkül tartozik. — Hogy pedig jövőben a' meglevő erőhöz szigorun arányosítva teljesítendő munka nagyságát elintézni lehessen, a' szolgabírák a' tervben kitett városok és helységek nemes és nem nemes lakosait legszigorubban öszszeírni 's jövő közgyűlésre beadni köteleztettek; a' mérnöki hivatal pedig az erőhöz mérséklendő munka-mennyiség kiszámítására bizatott meg. — Egy érdemes szolgabíránk tisztí eljárását gátló gör. kath. lelkészre büntetést kérvén: hangzott az actio, volt egy kis zaj; ámbára a' tisztí tekintélymegsértés hatalmas indok volt az actio-megadásra 's bár a' lelkész is nyilatkozatában a' tettésajátjának elősmerte, mind a' mellett az actio megyei törvényszék formában ki-rendeltvizsgálatot tevő választvány munkálata után, határozatott ki- vagy nem mondatni. Alig hangzottak ezek megyei teremünkben, midőn első alispánunk majus 6kára ismét gyűlést körözött. Az ész mindig működik. Mi tárgyhalmaz? mi nevezetes esemény? összeült a' test, az ész tanácskozott ismét. Olvastattak a' tárgyak; olvastott a' nm. helyt. tanácsnak szegény megyénkbe négyszáz katonaságot rendelő parancsa, mire a' kormányhatóság nyomoru állapotunk felől tudósíttatni rendeltetett. Továbbá olvastott ő fels. Lónyay János ő ex. ja. megyénk kormányzására lett kinevezetése iránti leirata. Ámbár keblünk ennyi mostohaság közt rideg mint a' sír, az öröm szikrája áthatotta mégis azt, reményelve, hogy a' tisztá keblü férfit ismét feltaláljuk. Egy üdvözölő választvány nevezetett ki másod alispánunk elnökele alatt, de az eskü-felolvasás után villanyként hatotta meg a' KK. és RR. keblét kimaradása az „alkotványos jog“ megtartására kivántató szói eskükelléknek. Melly hijány kipótoltatása iránt királyunk ő felsége a' bus sejtelen elháríthatása végett hódolattal megkéretni határozatott. Vesztünk és ismét nyerünk, nyerünk, hogy ismét veszítsünk. A' sors, a' körülmény pillanati állásuk 's változnak mint hab, zavarnak mint szél. Alig hangzott el volt kormányzó helyettes ő mélt. leköszönő levele, első alispánunk, több évigleni hivataloskodás után a' magányba, hol élte napjait hivatali gond 's ezzel páros viszályok vagy egyedi vélemények nem ostromolhatják, végbucsat véve pályájától leköszönt 's eltávozott. Irjam é az ezután tartott napi gyűlés hosszúság szövitait, melly az önérdeknek olly sokat, olly tetemest áldozott fel? irjam é a' parányi eredményt, melly a' sok véleményi küzdelem után gyűszünyi jóllétet árasztott? 's irjam é a' megyei határozat felett a' „nem teljesítés“ szavát — tán csak nem szívóból — hangoztatók érdemét? oh nem! ezeket elhallgatva még egy „fontos tárgyat“ érintek: nemelly nemesi egyed az 1844. 9. t. cz. 20. §-ban megszabott munkát teljesíteni nem akarván, (melly szerint szekerrel menni nem akaró nemes vagy nem nemes egyed 2. forintig gyalog pedig 1. frtig bírságotlaltik, szolgabírói szék előtt, tisztí fölperesség alatt a' nemesi pénztár részére szolgálendő haszonul) az említett bírságban elmarasztaltatni határozatott. — Ezek voltak ezen három időközlegi gyűlésink nevezetes tárgyai. *)

Zemplény vármegye közgyűlésének folytatása. 5) A' gyűlés másod napján indítvány tétetett a' miatt, hogy a' tárgyak fölvetelének sorozata nem tartatott meg, ez alól azonban az elnökség helyesen kimentekezett, mert bizonyára sokkal üdvösb habár csak egyetlenegy folyamodót utjára bocsátani, semhogy hasztalan vitáztatni, minek eredménye egy két éljen 's egyéb semmi. — Ez indítvány, mint gyanítható vala (mert hisz egy idő óta mi csakugyan gyanításból beszélünk és így azt ide is alkalmazhatni) a' főisp. helyettesek iránti levélre célzott, 's miután arra még sem kerüle a' sor, megtevétt a' gyökeres indítvány L. G. ur által, igen szerényen, jó tapintat és tiszta érzellemmel. Elmondá jelesen: miként ő a' kormányt azon térer, mellyen a' régi százados törvényt életbe akarja léptetni, 's a' nemzet ohajtásához képest kívánja, hogy a' főkormányzók azonképen járjanak el a' mint a' törvény rendelí, illő hódolattal üdvözli, megyei életünkben sok hiba és fogyat-

*) Az ezután következők hű és pontos közlését szíves bizodalommal elvárja a' szerk.

kozás van, mellyek egy függetlenebb elnök alatt jóra változhatnak; de mennyiben a' hírek híhetni, hogy ezen új administratorok, a' megyék törvényes elnökei kezéből minden a' megye szabadságához, önállóságához tartozó jogot és intézkedéseket kivessenek, 's ezek, valamint emlegetett titoknokai is nem a' megyék hanem nagy részben a' kormány által fizettetnek 's egyedül az által nevezetvén a' megyékhez tulajdonképen semmi vonzalom és leköteltetéssel nem viseltetnek, következőleg ilóvel a' megyei szerkezet elnyomatására 's ns szabadság kijátzására nagy hatással lehetnének: az illy sine nobis intézkedés felszólás nélkül alkotványos életünkben nem hagyható, véleménye szerint tehát alázatos felírásban megkérendőnek tartja ő felségét, hogy minden a' megyei municipumokkal öszsze nem férő intézkedéssel országgyűlésig felhagyni méltóztassék. A' higgadt 's mérsékletszerűleg tett indítvány átvitvén a' magyar vitaközás tág mezejére lehetett látni nagy hallgatóságot, hallani férjfiás, elméncz, neveltséges, hízeglő, számító, kötelelesszerű kötött és kötetlen szónoklatokat, kitől mint felt. Csak illyen 's eféle tárgy kapós publicistáink előtt, egymást érik akkor a' felállók, jelentkezők, és miért? mert a' szó pénzbe és áldozatba nem kerül — (szenvedők szerencsétlenek, elnyomottak irányában mondom, mert magunkra nézve sokszor megáldoztatunk egy meggyőződésünk szerinti nyilatkozásért is) és éljont rivalg a' szabad szellem, mellynek hangja szédítő, míg a' eszelekvés mezején meg sem láttatnánk. Ki győzné leirogatni szónokaink böleselkedésüket, 's miért is tennék e' hálátlan munkát, holott magok sem vennék némelleg jó néven, mert a' meggyőződés elleni csupa érdekből folyó nyilatkozást szégyenli a' még egészen meg nem romlott ember közre tétetni. Tudja ez, mit kellene szólni, érzi lelke nehézségét, de világi állapotjától kell mérni nyilatkozását. Az indítvány ellen első szónokolt Sz. K. ur, elmondá Magyarország ugynevezett közvéleménye kerekdedését. A' Pesti Hírlap volt szerkesztője gyermek gondol valamit, közli iskolásai öt vagy hatával, így felmennek a' gyűlésbe, ott megteszik az indítványt, és az ifjuság rá ordítja a' helyest, — és ez a' közvélemény! — Így született a' szönyegre került indítvány is Pesten. O tehát az illyes közvéleményt magának el nem ismeri, 's valamint az indítványzó üdvözli a' kormányt a' munkásság terén, ugy ő nemcsak üdvözli, de az illy diplomacie még nem is tudott intézkedés ellen felírást tenni a' megye méltósága elleninek találja, ugyanazért ha felírás kell, tehát köszönő-felírást javasol. Itt egy kicsit tévedt táblabíró ur, (de hisz az nem szégyen, minthogy készített beszéddel soha sem szokott előállani) mert a' mit diplomacie nem tudunk, arra nézve köszönő-felírásnak sínes helye. Aztán az ifju gr. A. szokott mulattató m. lorával egy anecdotont hozott fel, mikép 2ik Fülöp spanyol király frakkja egykor meggyuladván ugyancsak sütötte már magát a' királyt is, de oltani nem akarta, mivel annak égése még diplomacie be nem jelentetett. Nehogy tehát így járjunk ama diplomatikai tudással, csak pártoljuk az indítványt. Erre R. főjegyző azt válaszolá, hogy ha ama spanyol királynak nem tetszett diplomatikai bejelentés előtt frakkját oltani, neki meg nem tetszik magát locsolni addig, míg nem tüzes. Szomszéd Abaujának volt országgyűlési másod követe is eljött az indítványt nem szabdalatott a' férjfi higgadt V. által, kit az ifju ur kardszálra hívott azért, mert az ő esürös csavarós kitételét, elnöki eljárás jellemzését alávalóságnak, gyalázatnak viszonozta. Ezen szomszéd ur olly furesakat beszélt, hogy bizonyára ha ur nem leendett, lepiszszegettetik, ki nem hallgattatik, 's még tán más egyéb is történik vele. E' fiatal uron eszembe jutott, mily szép paradicsomba jutna Magyarország, ha illyes követkek utasítás nélkül mennének o. gyűlésre! A' melly népet isten ostromozni akar, elveszi közüle az öregeket, azt mondja az irás, 's ma is lehet ezt írni, és ma is imádkozhatni azért, hogy a' tapasztalás-edzette, higgadt vérű, hízeglő, számító öregek éljenek, ha nem lehet is minden öszerintük, legalább hévmérőkül vagy inkább mérséklőkül igen jók. Ny. J. semmi rémet nem látott 's nem is gyanított az administratori ügyben, sőt ülvözli, mert itt magunk közt ugymond, lopások, zsványások, istentelenségek történnek, ha ezeket kiküszöböli az administrator, hozza Isten szerencsésen, ha jogainkat akarja tiprani, feküdjünk elibe a' törvénnyel, ő maga részről nem fél tőle, ha k. commissarius lesz is. 'sat. Ezután pedig B. L. igen nép-

szérum fejtetése a megyei dolgok mostani folyását, miként az alispán nem meri úgy tartani a kormányt a mint kellene, mert fél a közelgő tisztújástól, a szolgabírák nemes ember ellen mit sem tudnak végrehajtani, mert kegyelmökből szabadíts meg bennünket e siralmas helyzetetől! sat. Illyformán beszélgettek uraink, ki jobbra ki balra, de némelyik csak magának beszélvén, és sem érteni sem hallani nem lehetvén, ők tudják, mit akartak, elég az hogy beszélgettek délutáni majd négy óráig, az elnökség jegyzete pontosan a beszélőket és suttogókat is, végre midőn már minden nógatásra 's az ellenzéki oldalról igen kitünt kényszerítésre is még a gyakoronok hátra maradt részecskéje sem jelenté magát szólásra, az elnök két vagy harmadfél többség mellett oda mondá ki a határozatot, hogy az indítvány el nem fogadtatott. Bezzeg most mutattuk meg, mily vitézek vagyunk, már most lettek volna szólók, az elnökség megtámadtatott erősen, 's miután a gyűlést eloszlatta, szobájába kísértetett, oly nagy volt a láрма, hogy utcán öszszecsoportozott a nép, azt gondolván hogy az urak verekesznek. Hja! hiába az administratorság szőlőjének harmadik kapuja elmaradt, mert a vinczellérek kevés napszámóról rendelkeztek. Bizonyára igen kitetszett az ugynevezett szabadelvű párt mostani viseletéből, mikép jelszavának a tett többnyire ellenkezője; kitetszett továbbá, hogy egy két kivétellel nagyon ifju a mi ellenzékünk, noha menten isten! tagadni a nagy bölcseséget mai ifjainktól; de viszont bocsássanak meg azon állításért, hogy azok még egyéb is kell. Az illyen viselet nem gyarapulást, hanem elpartolást szül. A szabadelvű 's egyszersmind mivel (mert ez jobbadán együttjár) ember, nem tulságoskodó, nem erőszakos, nem gúnyolja ki a más véleményűt, nem egyedül maga szentjének bálványozója, 's ha nem úgy sül el valami, a mint ő szeretné, azért nem szokott kardra szállani. Ismét eltelt egy nap, és beszéltek nagyobb készülétről holnapra, miszerint a mai elnöki kijelentést felforgassák. Más nap tehát: 6) még népesebb gyűlés volt és felolvastatván a jegyzőkönyv, indítványba hozatott: hogy tegnap még az administratorsok kérdéséhez többen akarván szólani, az elnök azért mondotta ki a határozatot, mert épen akkor haladta meg a felirást nem pártolók száma a másik félt, 's az illy elnöki fogást törvénytellennek, a tegnapi kijelentést is szintollyannak mondják. Ez indítványon is kapva kaptak, sekkor mondá az abauji szomszéd csürés csavarásnak az elnök eljárását, 's még több másféle czímmel is illetetett az első alispán; ki is nagy hosszasan 's elfogódott szívvel előadta, mikép illyes bánásmódra soha okot nem adott, lelke tiszta és nyugodtan néz mindenki szemébe, hogy kötelességét mindig lelkiismeretesen teljesítette, véleményét soha nem toltta erővel a többség fölibe, végre könyeket is hullatott, mire az ellenzék elérzékenyülve, vagy talán ekkor is kitünt kisebbséget állítva — az indítvány szorongatásával felhagyott, 's csak azt örökítő jegyzőkönyvileg, hogy többé az elnökségnek határozatot kimondani ne lehessen érvényesen addig, míg a Rendeket föl nem szólítja: akar-e még valaki a tárgyhöz szólani vagy sem, 's ha senki nem jelentkezik, akkor mondja ki a többség akaratját végzésül. Folytatjuk.

Budapesti napló. (Május 25-én.) Az urnapi ünneplés diszmenetet városinkban a siránczó idő megakadályozá, mi miatt az ajtatosság egyh.ink beljében végződött. Primás ú hge a budai vártemplomban személyesen végzé az isteniszolgálatot. — Mi magyarok eddig csak olvastunk az embervásárról, mely Amerika partjain, a tengeren, Mohammed hívei hölgytérein, sőt Európa műveltebb tartományiban is történni szokott; de csak olvastuk; most fájdalmasan kell meggyőződünk, hogy a minap e lapokban említett fejtetési eseten kívül most már hazánk középpontjában is találkoznak illy árusok. A nyomorúzott árvaikat, kik most különféle tájakra gyermekeikkel együtt szállongnak, csak sajnálkozással kell említenünk, hogy terhük könnyebbitésére gyermekeiket szívtelenül nyilvánosan árulgatják; de nem titkolhatjuk el roszuló bosszongásunkat a miatt, hogy vannak roszlelkű embercsizárok, kik néhány forintért, sőt garasért saját nemök gyöngébb egyedeit kritik birtokukba, hogy később a sanyarban növekvő életet alávaló üzletekre használják. Különösen holmi kétes jellemű asszonyok szerepelnek a csinos alakú lánykák öszszeszedésében. — Több nevezetes utazót várunk városunkba, 's ezek közt Dudevant (George Sand) asszonyt, ki Magyarországon át hajózáván Törökországban szándékozik megpihenni. Szász király ú fels., ki a lomniezi csucstól pár évvel ezelőtt meglátogató, még e hó végével Prágán és Brünnon keresztül ismét hazánkat készül meglátogatni, innét a horvátzselekre rándolni, visszaszta Stájerorsz. felé Bécsbe menendő. — A bécsi lóvers. díjakat jobbra hazánkai nyerek; ez aligha nem lesz a sors kölcsöne pesti lóversenyink jutalmáért. — Örvendünk hírül

adhatni, hogy az egészségi tekintetben általunk is megrótt József- és Ferenczkülvárosi posvány-árok hatósági gondoskodás következtében el fog hártatni. Az undok gőzölég egész tájékon sokkal több értékű egészséget rabolt el, mint ama 10 ezer p.ft. melybe amaz örök nyári büzfészek terv-szerinti megszüntetése kerül. — Városi csin tekintetéből megemlítendő a Terézia templom előtti újon kut, 's a fölötté diszáló szobor, mely a térnek sokkal kellemesebb alakot ad, mint az eddig ott roskadozott kőkamra. Ugyanott 's a nagy-mező utcán végig fősatornavonal van készülőben. Több utezát szabályos kövezés alá vettek; többi közt a kerepesi út mind hosszabbra teríti köbös kövezetét. — A házépítéseknel, például a Dunatezében azon megjegyzésünk van, hogy egész földszint annyira ellepik az épületszerek, miszerint a szellőnek is nehéz legalább földszint köztük elvándorolni; pedig ott zöldégyásár van, 's hozzá minden reggel nem kis tolongás. De bármennyit panaszkodunk ennyi palota körében, mik itt csak egyszerre a földből szülemenek, azon felkiáltással vigasztalódunk: hogy Pest küllareza napról napra szebb szebb hunderűvé válik. — Mult szerdán Willmers ismét elbájoló a nemzeti színház közönségét, mely előtt Sobri dala változatit lelkesítőleg játszá; 's az élvező seregnek más kívánni valója nem maradt, mint hogy sokáig vidítsák illy gyönyörű hangok kedélyét; mit azonban mi, legalább illy zöldlomb napokban utána teszünk az ágak dalosainak. Annyi élvezet ellen is mérsékleti egylet kellene, mit csupán a pénzükség alakíthat. A kábító szeszek nélkülözése szükséges, de hasznos a tulzó egyéb élvezekben mérséklet is, mert ha féktelenül olly örömekek adjuk magunkat, melyek a lelket nyugtáztatják, ugy erőnkét mohón fölemészítjük 's kora sirba hanyatlunk. A szeszies italokelleni mérséklet hazánkban is ittott már jó formán terjedni kezd, sőt a szomszéd Gallicziából is veszzük buzgó apostolainak hírét: a rzeszovi kerületben egy lelkesz azt hirdeti, hogy kik hívei közül a mérsékleti egylethez szegődnek, minden vallási eljárásban, p. o. kereszttség, avatás hirdetés 'stb. ingyen részesítendő; sőt rájuk nézve szokott stola jogáról is lemond. E' tény utánzás hazánkban is jószámu hívet edesgetne a mérsékleti zászlóhoz. — S mivel mérsékletről annyit szólunk, szeretnők hogy valahára már a deák nyelv használatában is oktatási nyelvül rendszeres mérséklet divatozna. Nem látjuk át például az egyetemnél: mi nehézséggel járna ez a nyilvános v e d l e t e k 's tudományos vitatkozásnál? 'stef.

Felelet és ezafolat a „Rövid nyilatkozatra.” A „Jelenkor“ f.e. 40ik számában olvasható rövid nyilatkozat első pillanatra mutatja, hogy írója nehezten azon észrevételre miatt, mely a pesti kikötő ügyére nézve egy szemtanu által tétetett. Male cuncta ministrat impetus — mondja — ha jól emlékezem, Silius Italicus 's hogy ugyancsak nagy emberismérvő volt, midőn e mondatot írta, erre újabb tanúságul szolgálhat a kérdéses rövid nyilatkozat, mely lelki szemhijányt emleget ugyanakkor, midőn tetteleg mutatja: miként sokszor óhatná meg magát az ember főleg apróbbacska bajaktól, ha testi szemeit elegendő figyelemmel tudná v. bírná fordítani azon tárgyra, mellyről már a legközelebbi perczben írni szándékozik. Az észrevétel a kérdéses rövid nyilatkozatra egyenesen a körül forog: mutatkozott-e a kikötő ügyében kelt határozat végkimondatása előtt a társaság keblében olly egyed, ki kérdést tegyen az iránt: vajjon a hozatandó határozat alapján mutathatni-e mást föl pusztán utcaizáiról? — 'Smégis a rövid nyilatkozat a szemtanu észrevételének ezen tulajképeni magvát föl sem veszi, hanem ollyanokul beszél, mik szép tanúságot tesznek a nyilatkozó ur ügy iránti buzgalmaról, de a főforgó esetben legkisebb bizonyító erővel sem bírnak az észrevétel ellenében. Ezek nyomán nem lenne nehéz következé kérdéseket intézzen a rövid nyilatkozat írójához: 1) Jelen volt-e a kikötői társaság azon gyűlésén, hol az ügy letételét kimondó végső határozat hozatott? 2) Történt-e ezen gyűlés folytában a határozatnak alapul szolgáló városi hatósági nyilatkozást illetőleg ollyatén fölszólamlás, minőt az észrevétel szerint T. P. kir. közoktató ur a gyűlés színe előtt tön? 3) or T. P. tr ur kérdésére olly válasz adatott-e, mellynek következtében a jelenvoltaknak meg kellett volna győződniök, miszerint egész vitatkozásuk sőt kimondandó határozatuknak is más alapja nincsen, mint pusztán utcaizáiról? 4) Fölszólaló T. P. tr ur meg volt-e elégedve a nekíadott válasszal, 's volt-e e' részben még tovább is valami nyugtalankodás tapasztalható?

Azonban ezen 's hasonló kérdésektől megkímélem nyilatkozó urat, 's kívánom: máskor ügy iránti buzgósága által ne hagyja magát annyira elragadtatni, hogy végre állításai folytán ollyanokat is mondjon, mik a mondottakban foglalt jónak erejét tetemesen gyöngítsék. Igaza lehet nyilatkozó urnak arra nézve, mit a városi tanács kamrai függéséről 'st. mond; azonban az ott fölhozott nehézségeknek a tett észrevétellel semmi közük, mert ez nem állítá, hogy a város minden bizonytal föl fogja építeni a tervezett kikötőt, sőt azt sem állítá, hogy erre nézve mind az előleges tanácskozások végbe mentek,

mind pedig a szükséges kamrai jóváhagyás kieszközölteték: egyedül azt állítá, hogy az illető gyűlés alkalmakor ollyatén fölszólamlás, minőről főnebb részletesen tettem említést, történt 's arra megnyugtató választ nyújtaték. Meglepo volt pedig rám nézve is azon állítás, mely az észrevételre okot szolgáltatott, főleg azért, mert nem hitettem el magammal, hogy az, ki minden alkalommal olly buzgó részvételt mutatott a kikötő létrehozására iránt, ép akkor ne lett volna jelen, midőn az ügyre nézve végső határozatnak kelle k e l e t k e z n i. Azonban ha még is, tulja Isten, minő santicus okoknál fogva nyilatkozó ur az érintett gyűlésben jelen nem leheté, sok tekintetben menthetővé válik heves föllépte, habár az elhírtelenkedés bélyegétől egészen még ez esetben sem mentethetik föl. E g y m á s s z e m t a n u.

A m e r i k a.

Mexico. S. Anát perotei fogságában legközelebb a törvénytörést két küldöttjei látogatták meg, kik a vádpontokat vele közlék, mellyekre a fogoly választ írásba foglalák; jelentése a M. Heraldnak megezáfolja azon hírt, mely S. Anát a mexicói törvénytörést által örökös számkivetésre ítélte. Hogy azonban a halálos ítélet csakugyan számkivetéssel cseréltetik föl, közhiedelem. A fogoly elnök minden jószágát zár alá vették, sőt részét már el is adák, kivéven Veracruz melletti Manga de clavo mezei birtokát, mellyet gyermekei számára hagyott meg a korm., mivel az a dictatornak sem öröksége nem volt, sem szerzeménye, hanem hitvesével hozományképp nyerc. A mostani kormány tartós fenmaradásához kevés a remény; újabb mozgalmak jelentkeznek napoként, miknek czéljük a foederativ (szövetséges) pártot kormányra ültetni. Gomez Farias volt elnök egy évi száműzetése után visszatért, ki is legott Herrera helyett elnökül szólítottatott fel. Mart. 29kén a mexicói kormány, miután Texas bekebelesítése miatti indulatos ovása sikertelen volt, az éjszaki egyesült státusokkal minden barátságos viszonyt felbontottnak nyilatkozott, mely lépés mintegy előjelenségül szolgálhatna egy a két kormány közt kiütendő háborúra, 's ha ez nem pusztá szó találna maradni, mint hiszik, Mexicóra nézve annál siralmasb lenne, mert hadi sergei a belbátorság fentartására sem elegendők, annál kevésbbé az éjszaki státusok legyőzésére.

Spanyolország.

A bayonnei Phare ismét zavarokról értesít, május 3án Villalonban történekrül. Ezen kis város lakosai többnyire mint ügyes és vakmerő csempészek ismértesek, kik ezen életmódjuk folytathatása végett a legirtózatosabbtól sem rettennek vissza. Május elsején híre terjedt, hogy a villaloni csempészeket sikerült a vámőrök figyelmét kijátszani 's így vámozatlan portékát nagy mennyiségben hozni a városba. Ez okból a polgári rendőség megjelent a nevezetes csempészeknél dugáruik lefoglalása végett, de ellenállásra talált és személyzetéből 4 elesett. Melly rendkívüli eseményt hallva Manzo tábornok valladolidi parancsnok legott 5 hadosztálylyal indult el az említett város felé, hova april 22én meg is érkezett. Szigorú parancsot hirdetette ki: hogy a lakosok fegyvereiket rakják le 's a becsempészett árukat szolgáltatassák ki. Melly parancs-hirdetés következtvénye lön: az előbbi ellenállás vezéreinek megszökése 's több mint 300 köteg dugáruknak kiadása; de ezzel a parancsnok meg nem elégvén, a házak sorszerinti megmotoztatását rendelé el. Apr. 29én üllé Spanyolország fővárosa az anyakirályné születés-ünnepe; az udvar egész személyzetével 's pompájával jelen volt; az üdvözlések és multságok Krisztina királyné Vista Alegre-i kastélyában tartattak. Némely lapok legnevezetesb események közé sorolják 's nagyszerű nemzeti jelenetkét üdvözik azon látványt, mely a jelenvoltakat kellemesen lepé meg, kivéven: kikre az ellenkező hatással volt; hogy t. i. Izabella királynő könnyü kocsiba ülven, őt egyik ministere Martinez de la Rosa és S. Carlo hg. vonczolák az őrzöngő nép tapsai 's rivalgásai közt. — Martinez de la Rosa ezen mütétel után harmadnapra a francia udvar követétől a becsempészett nagykeresztjével diszesített fel a király megbízatából.

A n g l i a.

A birminghami drágakőárosok 's aranyművesek számos küldöttsége érkezett f. hó elején Londonba, hogy a királynőnek és Albert hgnek átnyujtsák azon ajándékokat, mellyeket birminghami küldők a magas párnak szántak; a királynőnek nyujtandó ajándék áll egy karpereczből, egy pár fülfüggőből 's más két női ékességből; Albert herczegé pedig egy